

مترتب است. از امتیازات خوبی که لحاظ شده، در آیین‌نامه ارتقا و ترفیع دانشگاه‌ها، امتیازاتی است که به همین کرسی‌های نظریه‌پردازی، نقد و مناظره تعلق می‌گیرد. به لحاظ میزان، امتیاز، نسبتاً بالاست و مهمتر از همه این که برگزاری کرسی‌ها جزو فعالیت‌های علمی و ترویجی است.

این یک دستگاه بود که تأسیس شد و افزون بر هفت سال که از زمان تأسیس آن می‌گذرد، به صورت دستگاهی کمابیش سامان پذیرفته و جافتاده به انجام رسالت و مأموریت خود مشغول است؛ البته با هزار و یک مشکل نیز دست‌وپنجه نرم می‌کند و موانع و محدودیت‌های بسیاری گریبانگیر این مؤسسه علمی ملی دانش‌سنجی و داور در نوآوری‌هاست.

دستگاه دیگری را که شورای عالی انقلاب فرهنگی، بعد از تأسیس هیئت حمایت از کرسی‌های نظریه‌پردازی، بنا به پیشنهاد همین هیئت، در سال ۱۳۸۵ تصویب کرد، خانه ملی گفت‌وگوی آزاد بود؛ این نهاد طی یک ماده واحده، سپس اساسنامه آن در شورا تصویب شد. خانه ملی گفت‌وگوی آزاد هم‌درد جریان کرسی‌های آزاداندیشی

است. نص ماده واحده عبارت بود از این متن: «به منظور ایجاد محیط مساعد قانونی برای طرح هرگونه فکر و نظر از سوی صاحبان اندیشه و برگزاری مناظرات آزاد با حضور صاحب‌نظران رشته‌های مربوط خانه ملی گفت‌وگوی آزاد تأسیس می‌گردد، این خانه تحت اشراف هیئت حمایت از کرسی‌های نظریه‌پردازی، نقد و مناظره اداره می‌شود. اساسنامه خانه به پیشنهاد هیئت حمایت به تصویب شورای عالی می‌رسد و مکان و هزینه فعالیت‌ها هم از سوی دولت در اختیار دبیرخانه هیئت مزبور قرار می‌گیرد.»

هر چند بنده مسئول هیئت نبودم، یکی از ۲۲ عضو آن بودم و مانند بقیه اعضا فقط باید در جلسات شرکت می‌جستم. چند ماهی است که ریاست آن را عهده‌دار شده‌ام، اما از زمان تصویب این اساسنامه آن چه به‌جایی نرسیده، فریاد بوده است. این هیئت به لحاظ مدیریتی زیرمجموعه پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی است و نقشی که پژوهشگاه می‌تواند به‌ناچار ایفا کند، این است که از بودجه بسیار بسیار اندک خود بدون آن که موظف باشد، سهم قابل توجهی را خرج نهاد هیئت حمایت بکند. اما درخصوص خانه ملی گفت‌وگوی آزاد، اقدام خاصی میسر نبوده است، چون مکان و امکانی از سوی مبادی امر در اختیار این نهاد قرار نگرفته و برای پژوهشگاه هم، ضمن این که موظف نیست ممکن نیز نیست. به‌رغم این که پیش از دستور بارها در جلسات شورای عالی انقلاب فرهنگی، صحبت کرده‌ام و گاه با رئیس‌جمهوری و محترمان و مقامات ذی‌ربط مکاتبات داشته، با مجلسیان به مذاکره و مکاتبه پرداخته‌ام، تا مکان و بودجه فراهم آید و خانه تأسیس شود، ولی هنوز کمترین اقدامی برای تأمین لوازم تأسیس این خانه صورت نگرفته، در نتیجه این نهاد در بونه انعطال باقی مانده است.

اگر این دستگاه فعال شود، می‌تواند بسیار نقش آفرین باشد، ولی چون دستگاه‌های

مرجع با بی‌اعتنایی تمام نسبت به تأسیس آن رفتار کرده‌اند، امیدی نیست که دستگاه مزبور به این زودی فعال و تأثیرگذار شود. ■ جناب عالی ریاست هیئت حمایت از کرسی‌های نظریه‌پردازی و همین‌طور آزاداندیشی را بر عهده دارید.

دستاوردهای این دو چه بوده است؟

کرسی علمی عبارت از مسندی علمی است که با حضور شماری از صاحب‌نظران و متخصصان برجسته یک حوزه تخصصی، تشکیل و با وظایفی که در نظامنامه هیئت آمده، فعالیت می‌کند. با عنایت به تعریف فوق، تاکنون ۱۹ کرسی مصوب در بخش علمی دبیرخانه هیئت حمایت فعال شده و بیش از ۳۰۰ صاحب‌نظر در رشته‌های مختلف علوم انسانی و معارف دینی، عضو پیوسته و ناپیوسته این کرسی‌های علمی هستند.

یکی از اقدامات ارزشمند، تشکیل کمیته‌های دستگاهی در دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی است که به‌عنوان پایگاه هیئت و مسئول تهیید مقدمات و برگزاری اجلاس در دستگاه مستقر می‌شود. از جمله دانشگاه‌ها و مؤسساتی که کمیته‌های دستگاهی در آن‌ها فعال شده، می‌توان به دانشگاه علامه طباطبایی، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشگاه اصفهان و... اشاره کرد.

همچنین کمیته‌های دستگاهی در دانشگاه تهران، امام صادق (علیه‌السلام)، تربیت مدرس، کرمان، اهواز، مازندران، بوعلی‌سیناای همدان، مفید قم، شاهد، تربیت معلم، هنر، پیام نور، باقرالعلوم، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، علوم اسلامی رضوی و جهاد دانشگاهی در حال راه‌اندازی است. ■ نحوه اقدام و نتایج این کمیته‌ها چگونه است؟

پس از ارزیابی اولیه طرح‌نامه علمی ارائه شده توسط یک داور متخصص، چنانچه طرح‌نامه شرط لازم برای برگزاری کرسی را احراز کرد (جنبه نوآورانه بودن آن تأیید شد)، با تعیین کمیته‌های داوران و ناقدان، در قالب برگزاری کرسی‌های چهارگانه نظریه‌پردازی، نوآوری، نقد و مناظره، مورد ارزیابی و نقد قرار می‌گیرد. طرح مذکور در صورت کسب نمره بالاتر از ۵۰، جهت تکمیل مورد حمایت واقع می‌شود و از خود محقق نیز در قالب اعطای امتیاز در آیین‌نامه ارتقا و... حمایت به‌عمل می‌آید. تاکنون بیش از ۲۳۰ طرح علمی از دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی به دبیرخانه ارسال شده که از این تعداد، ۷۰ طرح پذیرفته شده و درخور اجرای اجلاس‌سیه شناخته شده‌اند و از میان این ۷۰ کرسی، ۱۴ کرسی حائز امتیاز هستند. این‌ها بخشی از تلاش ما در دو حوزه کرسی‌های نظریه‌پردازی و کرسی‌های آزاداندیشی است، که البته از دید خود ما هم چندان موردقبول نیست، اما رسیدن به شرایط ایده‌آل، تلاش و همت و همراهی مضاعفی را می‌طلبد که مسئولین باید بدان اهتمام بورزند و ما را در نیل به این منظور یاری دهند ■



مرتضی فیروز آبادی

دبیر پیشین جنبش عدالت‌خواه دانشجویی

نیازمند اصالت دادن به تفکریم

«یکی از آقایان راجع به مسئله تولید فکر مطلب بسیار مهمی گفتند؛ کاملاً درست است. پایه علم هم بر فلسفه است؛ فلسفه نباشد، علم وجود ندارد. اگر استنتاج فلسفی نباشد، اصلاً علم می‌شود بی‌معنا. تولید فکر خیلی مهم است. البته تولید فکر از تولید علم دشوارتر است. متفکرین و نخبگان فکری در معرض آسیب‌هایی هستند که نخبگان علمی کمتر در معرض آن آسیب‌ها قرار می‌گیرند. بنابراین کار، کار دشواری است؛ اما بسیار مهم است. نکته‌ای که مطرح کردند، نکته درستی بود؛ بنده بهره بردم و این را قبول دارم.»

دیدار مقام معظم رهبری با اساتید دانشگاه‌ها، ۸۹/۶/۱۴

تفکر زاینده اندیشه است، اندیشیدن عملی فکری است و آزاداندیشی نیازمند تفکر. در فرهنگ لغات نیز تفکر را به اندیشه‌کردن معنا کرده‌اند. تفکر از جنس یادگیری نیست، بلکه از جنس زاینیدن و نوآوری است. در تفکر مبتنی بر یافته‌های بیرونی، یافته‌های جدیدی تولید می‌شوند. ساده‌تر این که تفکر توأم با خلاقیت و نوآوری است و در خلاقیت و نوآوری اعتماد به نفس و در امید اندیشه‌ای نو شکل می‌گیرد و... این چرخه مثبت یک کشور و یک ملت را از عقب‌ماندگی و دنباله‌روی به پیشرفتگی و پیشتازای هدایت می‌کند. امروز کشور ما با غفلت از مفهوم حقیقی اندیشیدن و به روایتی تفکر مواجه است. گزاره‌های متعدد نادرستی جای حقیقت اندیشیدن را گرفته‌اند و شواهد متعددی هم وجود دارد که این ادعا را اثبات می‌کند:

مطالعه یا اندیشیدن؟ مطالعه یا اندیشیدن!

یک انحراف بزرگ در مفهوم اندیشیدن، جایگزینی آن با مطالعه است. جریانات متعددی جوانان ما را به مطالعه ترغیب می‌کنند. با الفاظی همچون باسواد است و یا سواد ندارد، نسبت به آدم‌ها قضاوت می‌شود و... البته مطالعه یک امر ضروری هر جامعه‌ای است. لیکن هر مطالعه‌ای الزماً اندیشیدن نیست. در هر مطالعه‌ای اندیشیدن در محتوای مطلب ضروری است که به آن یادگیری می‌گوییم. اما مهم‌تر از

یادگیری، اندیشیدن در چرایی آن مطالعه است و استفاده از آن یادگیری برای تولید اندیشه‌های جدید، خواه در بسط نظری موضوع، خواه در به کارگیری عملی و... این بخش از اندیشیدن که مکمل یادگیری است، معمولاً در کشور ما مغفول است. البته پذیرفته‌ایم که اندیشه‌ورزی کاری زمان‌بر و کیفی است. اما انتقادمان به نبود این روحیه است.

مسئله‌شناسی بومی

از عرصه‌هایی که اندیشیدن در آن ضروری است، فهم درست و دقیق از واقعیات است. یک حرکت فکری و اندیشه جدید، برآمده از یک سؤال و مسئله است. بخشی از این مسائل، از عرصه واقعی اجتماع سرچشمه می‌گیرند. وقتی با رویکرد تقلید از یافته‌های غرب، در حل مسائل کشور مواجه می‌شویم، فقدان تفکر و اندیشیدن در واقعیات را درمی‌یابیم. یعنی دانشجویان و اساتید ما حداقل تأمل و اندیشه را بر روی مشاهدات واقعی خود از عرصه اجتماع نمی‌کنند. با دیدن معلول‌ها، سعی می‌کنند آن‌ها را به همان روشی که دنیا حل کرده است، حل کنند؛ حال آن که شاید صورت مسائل ما مشابه مسائل سایر کشورها باشد، اما الزاماً عمل آن نیست.

در علوم انسانی، این مسئله از اهمیت بیشتر برخوردار است. ریشه این مشکل، در آموزش علوم انسانی در کشور است. وقتی جوان ۱۸ ساله ما قبل از هرگونه آشنایی با مسائل کشور، از مدرسه و دوران نوجوانی پا به دانشگاه می‌گذارد و با نظریه‌های گوناگون غربی مواجه می‌شود، طبیعی است که ذهنش قالب گرفته و آن‌ها را با نام‌های «زیبای علمی» نشان، مبنای فکری خود قرار می‌دهد. برای این فرد بسیار دشوار است که با نادیده گرفتن آن ذهنیت‌ها رجعتی دوباره به واقعیت کشور داشته باشد. اگر از من سؤال کنند که چرا دانشجویان مهندسی بعد از ورود به رشته‌های علوم انسانی به‌راحتی جای خود را در جامعه باز می‌کنند، پاسخ خواهیم داد به دلیل این که اول مسئله داشتند، یعنی اول فکر کردند و سپس کتاب خواندند. زمینه ذهنی‌شان مسئله بود و نه نظریه. شاید اگر ما دو واحد کارآموزی برای دانش‌جویان علوم انسانی می‌گذاشتیم و آن‌ها هم اول با مسئله مواجه می‌شدند، کارآمدی بیشتر داشتیم.

اصالت تفکر به جای تقلید

به حال در فقدان تفکر، ورودی‌های ذهن چه از جنس مطالعه اندیشه‌های گذشته باشند و چه از جنس مشاهده واقعیات، نمی‌توانند ما را به تولید اندیشه برسانند. تولید اندیشه متوقف بر اصالت دادن به تفکر است، به‌جای اصالت به مطالعه و تقلید و... ما هم در آموزش و پرورش به‌ویژه مقاطع ابتدایی آن، هم در دانشگاه، هم در عرصه سیاسی، هم در حوزه و... نیازمند توجه بیشتر به تولید فکر هستیم. تولید فکر، مبتنی بر نظام معرفت‌شناسی اسلامی است ■